

Ha rákeresünk az interneten Végh Attila műveire, azt kell látnunk, hogy feltűnően kevés recenzió született eddigi köteteiről. Méltatlanul kevés. Holott az életmű (összesen tizenkilenc könyv) igen komoly súlyt képvisel a kortárs magyar irodalomban. Eb-

Győrffy Ákos 23

„AMEDDIG A VÉGTELEN ELFÁJ”

ben a tizenkilencben van verseskötet, esszékötet, dialógus (Vasadi Péterrel), fotóalbum, Parmenidész-fordítás. Jómagam már sok éve kísérem figyelemmel Végh Attila munkásságát, és mivel jó-

Végh Attila: *A pillanat öregkora*

ban vagyunk (talán barátság is ez), időről időre megajándékoz újonnan jelentet köteteivel. Kettőnk kapcsolatának természete nyilván nem befolyásolja ennek az írásnak az alaphangját. Mindig is szájalmasnak tartottam, amikor haverok egymás könyveit magasztalják különböző folyóiratokban. Miközben az irodalmi élet egy jelentős része ebből áll. Attila legutóbbi verseskötetét, *A pillanat öregkora* címűt én most mégsem ezért fogom melegen dicsérni. Dicsérném akkor is, ha nem ismernénk egymást.

Egyszer sokáig ültünk egymás mellett egy vadászlesen, a Börzsönyben. Nyári hajnal volt, a tisztás még csatakos a harmattól. Felmásztunk a lesre, néztük lent, alattunk a szót, az etetőt, a tölgyerdő reggeli fényeit. Nem emlékszem, miről beszélgettünk, nem is lényeges. Csak a csendre emlékszem, ahogy egyszer csak nem éreztem szükségét a beszédnek, és nem érezte ő sem, együtt hallgattunk a magasban. Aztán lemásztunk, elindultunk be az erdőbe, és elég sok idő eltelt, mire valamelyikünk újra megszólalt. Két ember közötti elmélyült hallgatás. Szeretek hallgatni másokkal, de sajnos elég kevés emberrel tudok jól hallgatni. Attilával lehet.

A pillanat öregkora szomorú könyv, mondanám, ha lenne bármi értelme ennek. De nincs. Talán inkább annak lenne, ha azt mondanám: melanholikus. „A mélabúnak a tudás újréről való érzés, vagy az érzés újréről való tudás a legjellemzőbb tulajdonsága”- írja Nádas Péter Földényi F. László *Melankólia* című könyvéről. Földényi egyébként ez írja említett remek könyvében: „Beszélünk kell, egészen addig, amíg nincs mit mondanunk többé. Amíg ki nem fogyunk a szavakból és a gondolatokból, hogy azután már csak az elmondhatatlan és az elgondolhatatlan újrét érezzük. Nem magunk körül, hanem magunkban. Hogy a teremtésre és a teremtőre irányuló szavak és gondolatok helyett mi magunk kezdjük azt érezni, hogy mi vagyunk a teremtő és a teremtés. Hogy bennünk keljen életre az a viszály, amelynek se okát, se célját nem ismerjük. Hogy mi vegyük körül magunkat egy istennel és egy ördöggel, remélve, hogy talán segítenek levenni rólunk ennek a viszálynak a terhét.

S hogy magáról a teremtésről többé semmit ne tudjunk mondani vagy gondolni. Csak a gondolatából kibomló űrt árásszuk magunkból.” Végh Attila könyvének olvasása közben sokszor jutott eszembe Földényi *Melankóliája*.

A két könyv hasonló perspektívából szemléli a, mondjuk így, léteezést.

24 Hasonló, azaz melankolikus perspektívából. Illúziótlanul, olykor azonban mégis valamiféle szomorúsággal. Olyan szomorúsággal, aminek vajmi kevés köze van az érzelmekhez.

„Húzd ki a csónakkarót, hadd menjen.” Mindjárt ezzel a sorral indít a kötet *Átokhínár* című verse. Hadd menjen. Hová. Ússzon ki az a csónak a lét ismeretlen, félelmetes és fenséges vizeire. Végh Attila ebben a határtalan-ságban érzi otthon magát. Ebben, és nem a lehatárolt, ismertnek tudott em-beri világban. Ez a világ szemmel láthatóan untatja, nem tud, de főként nem is akar mit kezdeni vele. Ez az attitűd egy felületes szemlélő (olvasó) számára akár még nagyképűnek, önteltnek is tűnhet. Egy gögös alak, aki felülről és kívülről néz rám. Mit képzél. A jelenkor demokrácia- és egyenlőségörületében valóban kirívóan artisztikus póznak látszik. A költő – vagy általánosabban fogalmazva – a művész ebben a mi jelenkorunkban a sokféleség egy darabja, a nagy kirakó egyik eleme. Ahogyan eleme még az informatikus, a bolti eladó vagy a rendőr. A művész a gépezet része, *ugyanannak* a gépezetnek a része, mint a többiek. Holott ez nincs egészen így. A művész eredendően arra szü-letik, hogy azokat a bizonyos félelmetes és fenséges vizeket fürkészsze, hogy az ismeretlen hajósa legyen. Napjaink művészetében mindez alig van jelen, de ez nem változtat azon, hogy a művész alapvetően *kívül* áll, és soha nem belül. Kívül úgy, hogy közben persze azzal is tisztában van, mi történik belül. De nem az érdekli. Végh Attila verseiben ez a *kívül* az irányadó. Az érdekli, ami odakint van, az a part, „ahová csak hajóroncs vihetne el.” (*Átokhínár*) Ez a klasszikus költőszerep, mondhatnánk. Mondjuk is így. A jelenkor emberétől mi sem áll távolabb, mint ez a költői alapállás. Nem tud mit kezdeni vele, nem érti, és ha nem érti, azonnal indulatokat is gerjeszt benne. De ez – ismétlem – csak a felületes olvasóban merülhet fel. Aki *tud* olvasni a sorok között, egészen mást fedez majd fel a versekben. „Boldogság éppen addig érezni, amed-dig a végtelen elfáj.”- olvassuk a *Formalin* című versben. Mi más ez, ha nem egy melankolikus megrendítő önvallomása. A végtelenről van szó, az ismeretlenről, arról, amire valójában nincs szavunk. „Elhódítottunk már mindent az ismeretlentől” (*Globális fohász*), pedig épp az ismeretlen az, ami az ember életének bármiféle értelmet és jelentőséget adhat. A lét numinózus, szinte megsemmisítő betörése az emberi világba, ez az, aminek a hiányától szenvedünk. *A pillanat öregkora* sok helyen mutat fel az előbbihez hasonló, töről metszett melankolikus sorokat. „Ne mozdulj. Engedd, hogy a mítosz elérjen.” (*Európa elrablása*), „az élményfürdővé fogyó tenger” (*A magyarokhoz*), vagy az, hogy „a rendszeren túl létezik egy ország, a meg nem született boldogok

hona” (Az őr). Sorolhatnám tovább, de talán a fentiekből is látszik, hogy amiről itt szó van, az korántsem vicces vagy szellemes (noha Végh majd’ minden kötetében szerepelnek többnyire valóban szellemes rövid szójáték-versek vagy egysoros aforizmák), szóval korántsem akar megfelelni semmilyen divatnak vagy elvárásnak. Visszafogottan díszített versmondataival oda akar hatni, ahová hatni egyedül érdemes. 25

Érdekes mellékvágány lehet Végh Attila verseinek értelmezéséhez, hogy miféle viszonyban állnak az ógörög filozófiával vagy épp Martin Heideggerrel. Kevés olyan költő van a kortárs magyar irodalomban, aki a filozófiát ilyen intenzíven építené be műveibe. És még kevesebb olyan, aki a filozófiának ezt a versbe töretését mégis ilyen észrevétlenül művelné. Mert amikor verseit olvassuk, nem az tűnik fel, hogy itt egy mitológiai alak bukkan elő, ott pedig egy heideggeri gondolatmenet bújjik meg. Mindez csak a vers tartószervezetét erősíti, de sosem válik nyomasztóan tudálékossá vagy erőltetetté.

A kötet nem egy megrendítő és emlékezetes verset tartalmaz. Elég, ha csak a metszően ironikus és hidegglélős *Undorító vers* című darabot említem, vagy a *Valahogy így* címűt, amelyben a versek cseppet sem idilli keletkezéstörténetéről beszél („a versekbe csomagolt fényt szeretteidtől szívta el”), és akkor ott van még a *Dudu utolsó útja*, amelyben egy macska halála ég az olvasóba, vagy a *Levél lányomnak*, amit szerintem könnyek nélkül elég nehéz végigolvasni, főleg, ha az embernek gyereke is van.

Azzal kezdtem, hogy Végh Attila recepciója feltűnően szerény, irodalmi díjakkal nem igazán halmozta el, könyvei nem képezik diszkurzusok tárgyát. Ami elég érthetetlen, tekintve hogy költészete az egyik legmarkánsabb hang manapság. Ebben a viszonylagos visszhangtalanságban valószínűleg közrejátszik az is, hogy az a költészet, amit művel, nem tagozódik be egyetlen uralkodó áramlatba sem, nem a hön óhajtott kánonba kerülés hajtja. Némiképp társtalan, bár bizonyos elemeiben talán rokonítható Vörös Istvánnal, Kemény Istvánnal vagy az idősebbek közül Vasadi Péterrel és Tornai Józseffel.

A pillanat öregkora egy igen erős verseskötet. Ideális breviárium melankolikusoknak, illetve mindenki másnak, akit még érdekel az *odaíti* óceán, melynek partján Caspar David Friedrich szerzetese is áll. Mert Végh Attila tulajdonképpen *ugyanonnan* szemléli a létet, mint Friedrich figurája. Könyvéből megtudhatjuk, hogy végül is mi az, amit a nekünk háttal álló szerzetes olyan odaadón figyel. (*Napkút Kiadó, Bp. 2013*)